

Екотуризам: синергија породичних и културних вредности

Ecotourism: family and cultural values synergy

Анђелка Рачић^{1*}, Боривоје Балтезаревић²

¹Универзитет „Мегатренд“, Правни факултет, Београд, Србија /
Megatrend University, Faculty of Law, Belgrade, Serbia

²Институт за српску културу, Приштина - Лепосавић, Србија /
Institute for Serbian Culture, Pristina - Leposavić, Serbia

*Аутор за преписку / Corresponding author

Рад примљен / Received: 08.10.2022, Рад прихваћен / Accepted: 09.11.2022.

Сажетак: Екотуризам је као концепт савременог друштва, настао као резултат жеље не само заштите животне средине, већ и економског просперитета локалних заједница. Зачеци екотуризма настали су 70-тих година двадесетог века, да би своју пуну експанзију добили након Светске економске кризе 2008. године. Данас, док Covid пандемија још увек оставља свој траг како на физичко, тако и на ментално здравље становништва појединци увиђају и схватају значај како личног тако и здравља свог окружења, пре свега природе уз велики утицај подсећања на враћање „изворним“ добрима. У потрази су за новим обликом „конзумирања“ туризма, у коме ће упознати природу, увећати њене лепоте не загађивањем исте, али уједно и упознавањем традиција и културе краја који туристи обилазе. Рад се бави објашњењем појма екотуризма и степена заступљености екотуризма у Републици Србији и региону, уз осврт на чињеницу да уз екотуризам породичне вредности поново добијају на значају. Наиме, уз екотуризам породица заједно „дела“, заједно је у „акцији“ а чланови породице су окренути једно другом током целог одмора. Поред наведеног, обилажењем места која омогућавају реализацију екотуризма, туристи увек са собом носе нека нова сазнања о традицијама и култури тог подручја, што додатно доприноси синергији породице и породичних вредности уз истицање значаја и важности природе око нас, од које смо и настали.

Кључне речи: екотуризам, природа, традиција, култура, синергија породице, Република Србија,.

Abstract: Ecotourism is a concept of modern society, created as a result of the desire not only to protect the environment, but also the economic prosperity of local communities. The beginnings of eco-tourism date back to the 70s of the twentieth century, only to get their full expansion after the World Economic Crisis in 2008. Today, while the Covid pandemic still leaves its mark on both the physical and mental health of the individual, with a great impact on remembering and returning to "original" goods, individuals recognizing and understanding the importance of both personal and health of their environment, especially nature, they are looking for a new form of "consuming" tourism. Tourism in which they will get to know nature, enhance its beauties by not polluting it, but also by getting to know the traditions and culture of the region they visit. The paper deals with the explanation of the concept of eco-tourism, the degree of representation in the Republic of Serbia and the region, with reference to the fact that with the eco-tourism of families, family values are regained in importance. Namely, along with eco-tourism, families together "work", together they are in "action" and family members are turned to each other during the entire vacation. In addition to the above, visiting places that enable the realization of eco-tourism, always brings with them new knowledge about the tradition and culture of the area, which further contributes to the synergy of family, family values and emphasizing the importance of nature around us.

Keywords: ecotourism, nature, tradition, culture, family synergy, Republic of Serbia.

¹orcid.org/0000-0003-0917-8633, e-mail: andjelka.racic@gmail.com

²orcid.org/0000-0002-6798-6981, e-mail: baltezb@yahoo.co.uk

УВОД / INTRODUCTION

Породица је основна ћелија друштва. Вредности научене у породици рефлектују се на сваког појединца, те на колектив и целокупну заједницу. Под утицајем шаренила света ван породице, а који је лако доступан путем савремених облика комуникације, породица се поново нашла у кризи. Наиме, у жељи за великим материјалним успесима, породица се отуђивала. Уласком интернет комуникације у породицу, све је постало јавно, бучно, лако доступно, а стварна емоционална повезаност међу члановима породице је још више бледела.

Наступањем Covid пандемије, усредсређеност једних на друге, у оквиру своје породице, била је неминовна. Људи су почели да се окрећу себи, својим најближима схватајући значај породице и њених вредности. Истовремено, пробудила се свест о природи и схватању да без ње нема ни човека као појединца.

Екотуризам, раније настао облик туризма, добио је на значају. Све већи број људи се опредељује за овакав облик одмора, а све у жељи да сачува свој мир и своју породицу од лаке забаве и велике буке.

У складу с тим, а имајући у виду да Република Србија има висок потенцијал за развој ове врсте туризма, рад се бави питањем екотуризма у Србији, доступних дестинација за обилазак уз осврт на који начин екотуризам повезује чланове породице и учи их неким новим културама и традицији. Пред тога рад се осврнуо и на степен развијености екотуризма у земљама региона.

Циљ рада је да се покаже како путем екотуризма породица може да се регенерише и сачува.

У раду су примењене квантитативне и квалитативне методе (преглед писаних докумената, анализа и синтеза) уз примену дедуктивног облика закључивања.

1. ПОЈАМ ЕКОТУРИЗМА / CONCEPT OF ECOTOURISM

Екотуризам је појам савременог доба, настао крајем 70-тих и почетком 80-тих година 20. века. Под појмом екотуризма подразумевамо туристичко путовање у заштићеним природним срединама или срединама у којима је доминантан висок степен очуваног биодиверзитета уз минималан степен развијености урбаног подручја, а све уз очување изворних природних карактеристика.

Термин еко-туризам је први употребио Милер (Miller, 1978), бавећи се питањем развоја наци-

оналних паркова, док је прву формалну дефиницију појма еко-туризма 80-тих година дао Хектор Цебалос-Ласкурин (Ceballos-Lascurain, 1987), који се највећим делом фокусирао на значај природних области.

Деценију касније, након ближег упућивања, изучавања и проучавања екотуризма изнедрена је модерна, још увек актуелна дефиниција. У складу с њом, екотуризам је еколошки одговорно путовање и посета релативно недирнутих природних области, с циљем уживања и дивљења природи (као и свим пратећим културним особеностима из прошлости и садашњости) и промовисања конзервације, с малим негативним утицајем посетилаца и обезбеђењем социоекономских користи за локално становништво које је активно укључено у екотуристички бизнис (Ceballos-Lascurain, 1996).

Поред наведеног, Међународно друштво за еко-туризам (TIES) дефинише екотуризам као одговорно путовање у област природе, којим се чува животна средина и одржава благостање локалног становништва (Миловановић, 2018).

Дакле, еко-туризам настаје као одговор на презасићеност масовним туризмом уз развој свести о значају здраве животне средине. Развојем туризма и идеје да туристи желе забаву ницали су туристички комплекси, што је истовремено значило крчење шума, обала, већу употребу природних ресурса и уништење природне средине.

С друге стране, развојем концепта екотуризма путовање ради забаве и одмора и даље има доминантни утицај, али истовремено уз минимализацију штете по природну средину.

Због тога, а схватајући значај природе, кренуло се ка концепту екотуризма који је истовремено уско повезан с концептом одрживог развоја. Концепт одрживог развоја се често поистовећује с бригом о животној средини, па се у складу с тим своди на еколошку одрживост без уважавања осталих облика одрживог развоја. Еколошка одрживост се заснива на успостављању усклађености развоја с очувањем основних еколошких процеса, биолошке разноликости и биолошких ресурса. С друге стране, одрживи развој који се односи на екотуризам схвата се као савремена фаза развоја туризма и одговор на неодрживост масовног туризма. Посматрано са стране маркетинга, екотуризам треба да задовољи троструке потребе: потребе гостију, потребе очувања животне средине и потребе локалне самоуправе (пружалаца туристичке услуге). Одрживи развој туризма задовољава потребе тури-

ста и домицилног становништва уз истовремено очување ресурса. Начела одрживог туризма дефинисала је Светска туристичка организација (World Tourism Organisation - WTO) 1988. године. Тако се наводи да основни именовани одрживог туризма треба да буде задовољење економских, културолошких, социјалних и естетских потреба, уз истовремено очување природних и културних ресурса. Овај концепт је стекао своју пуну афирмацију на Конференцији УН о животној средини и развоју у Рио де Жанеиру 1992. године, којом приликом је недвосмислено наглашено да заштита животне средине представља интегрални део свеукупног људског развоја и човечанства. Према овом опште прихваћеном концепту, свака делатност мора приликом планирања и доношења одлука максимално да уважава захтеве животне средине, како би њен развој био трајан, јер ће у супротном доћи од самоуништења.

Дакле, једино помоћу одрживог развоја, који уз то подразумева висок степен животног стандарда, може се реализовати туризам у свом основном поимању уз не нарушавање животне средине, већ сједињење с њом. Висок животни стандард треба остварити уз минимизацију употребе необновљивих животних ресурса. У еколошком смислу одрживи туризам представља комплексан облик туризма, сачињен од низа компоненти у којима ниједна не сме бити доминантна, а то су:

- остварење економског профита,
- очување социјалног интегритета локалних заједница,
- афирмација културног идентитета рецептивних области,
- заштита животне средине,
- оптимално задовољење туристичких потреба,
- средства прибављена еко-туризмом остају локалној заједници ради даљег очувања еко-система (Јовичић, 2009).

Последња компонента (средства прибављена еко-туризмом остају локалној заједници ради даљег очувања еко-система) је посебно битна, јер се финансијским просперитетом локалне заједнице анулира развој идеје техничког и технолошког развоја средине, чиме се доприноси одрживости екосистема у његовом изворном облику (Milošević i dr., 2021). Такође, развојем локалне заједнице, породица у свом традиционалном облику - сачињена од бар три генерације - остаје неокрњена. Заједничким приређивањем, породица остаје целовита.

Поставља се питање, зашто и како се развијала идеја еко-туризма и ко су њени „конзу-

менти“. Пре свега љубитељи природе, људи који су разазнали да природа даје живот, али да једино њеним очувањем и обнављањем можемо од природе добра и добити. Такође, савремени живот је наружио породицу и породичне вредности. У жељи за успехом изгубиле су се личне везе, комуникација и емпатија. Схватајући да се једино одлазећи, напуштајући савремени начин живота, па макар то било и на пар дана, породица, лично психичко здравље и лични мир могу регенерисати, екотуризам се лагано развијао да би током 2018. и 2019. достигао свој пун развој. Наступањем Covid пандемије, успостављањем дистанце и забране кретања, схватање еко-туризма је још више добило на значају. Екотуризам нас враћа основним вредностима човека - породици и природи. Породица као основна ћелија друштва је база стварања доброг човека, доброг грађанина, јер породица је та у којој учимо да се хранимо, ходамо, говоримо, испољавамо своја осећања, поштујемо туђа осећања, саслушамо друге. Породица је место у коме се учи да ли папир бацити у канту или на улицу, да ли да сломимо грану у парку или не. Породице је место на коме се уче основне друштвене вредности, место где се учи да се воле људи, природа и свет око нас. Савремена породица зачарана технологијом и жељом за новим и модерним, у потрази за што више материјалних добара, занемарујући међусобне породичне односе, почела је упада у понор свог постојања. Реченица „нећу супружника, децу, не желим ником бити роб“ је постала доминантан тренд. Те се тако заједница љубави, трансформисала у синоним за ропство. Друштво је почело да одумири у својој бити, ослањајући се на вештачка светла вештачких профила и виртуалног живота. Међутим, Covid, ма колико се негативно одразио на државне заједнице, економије, платне билансе, и поједине породице, истовремено је омогућио да схватимо значај основних животних вредности. Тамо где су породична топлина, лојалност и комуникација не стали давно - формалним разводом само је потврђено њено непостојање. С друге стране, тамо где је још увек сачуван део љубави, блискости и вере једних у друге, породица се реинкарнирала. Добила је на значају. Потребни смо једни другима, потребна нам је породица да бисмо битисали као јединке и као заједница. Породица није само основна ћелија друштва, она је основна ћелија душе сваког појединца.

Екотуризам даје могућност заједничког делања породице, јер инсистира на заједничком

деловању, инсистира на природном стању уједињавања ради опстанка.

2. ВРСТЕ ЕКОТУРИЗМА / TYPES OF ECOTOURISM

Класификација екотуризма заснива се не специфичности сваке државе појединачно. У зависности од екосистема њених региона, разликује се и потенцијал развоја екотуризма, а тиме и његова диференцијација.

У литератури се издвајају:

- Екотуризам у заштићеним природним резерватима,
- Екотуризам зелених планина,
- Туризам „белих“ вода,
- Авантуристички туризам
- Излетнички туризам,
- Локални фестивали,
- Еко-етно центри,
- Еко-едукациони центри,
- Зелени хотели (Трумбуловић-Бујић, 2014).

3. ЕКОТУРИЗАМ У СРБИЈИ / ECO-TOURISM IN SERBIA

Република Србија, исток на западу и запад на истоку, сазвежђе три религије, разнородних култура и породичних традиција, уз слабо развијену индустрију, деценијску изолацију, чиме је њена природа још увек нетакнута, представља прототип туристичке дестинације на којој се може реализовати екотуризам у свом пуном обиму и значењу. Екотуризам у Србији је још увек у повоју. Република Србија имала срећу у несрећи да услед своје економске неразвијености сачува своју природу. Уколико, завиримо у унутрашњост Србије, њена села, планине и вароши, можемо видети значајан степен очуваности екосистема, али и породичних традиција, културе и фолклорних обичаја. Велики потенцијал и предност Србије за развој екотуризма састоји се од: 5 националних паркова, 1 резервата биосфере, 120 резервата природе, 20 паркова природе, око 470 споменика природе и 215 биљних и 427 животињских врста које су означене као реткости (Стојановић, 2019). С друге стране, према подацима Светске туристичке организације, удео екотуризма у туристичким путовањима на глобалном нивоу креће се од 2% до 4%. Због недовољне заинтересованости српског становништва за развој ове врсте туризма његов удео у туризму Републике Србије је још нижи.

Поред наведених дестинација, треба истаћи:

- Природни резерват Засавица,

- Клисура реке Градац,
- Стара Планина,
- НП Ђердап,
- НП Тара,
- Власинско језеро,
- Резерват биосфере Голија-Студеница.

Такође, кренувши дуж реке Ресаве, Кучајских планина, долином Мораве, обилазећи локалне знаменитости и одседајући у приватном смештају сеоских домаћинстава, заљубљеници у еко-туризам, како домаћи тако и иностранци, добијају понуду каква се ретко среће. Поред нетакнуте природе, екотуристи уче о историји, традицију и култури сваког краја. Конзумирање домаћих производа, одгајених на домаћиновом земљишту је посебна драж. Дакле, хедонизам и екологија налазе своју синергију. Према Стратегији за развој туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године) током 2015 године уочене су позитивне промене у оквиру ове теме. Конкретно, када је у питању смештај, насупрот великим интернационалним хотелским ланцима, који такође доживљавају трансформацију прилагођену аутентичности дестинације, имамо и појаву малих породичних смештајних капацитета који омогућавају организацију боравка и одмора по сопственом избору, као и удовољавање све израженијим потребама савремених туриста за контактом с природом и локалном културом и средином (Стратегија развоја туризма РС, 2016).

Такође, назначен је значај развоја „глампинга“ (гламурозног кампинга), веома заступљеног на подручјима Канаде и Сједињених Америчких Држава и то не само међу младима већ и међу генерацијом средње доби, а за чији развој Србија има пун капацитет.

Кад је у питању Република Србија, као и регион, треба напоменути да јасна разлика између еко- и етно-туризма није направљена. Разлог томе огледа се у околности да су рурална подручја истовремено задржала у себи етно чинилац, везујући се искључиво за традицију и културу одређеног подручја.

Пред наведеног, а посебно имајући у виду чињеницу да ће након Covid-19 пандемије, све већи број људи тежити нетрадиционалном, немасовном туризму, то се намеће идеја да се љубитељима еко-туризма поред пружање лепота нетакнуте природне омогући и одмор којим ће се учешће туриста интензивирати путем савладавања нових вештина попут сликарства, кулинарства, ткања, плетења и осталих традиционалних ручних радиности. Једна од алтернатива, може бити и понуда смештаја на

локалном планинском имању с домаћинима уз учешће у свакодневним обавезама око косидбе, пластења сена, спремања традиционалне хране и слично (Ostojić i dr., 2021).

Дакле еко-туризам у Републици Србији је у развоју, али уз јасно и децидно израђени план даљег напретка, уз помоћ државе путем субвенција и помоћи невладиног сектора, овај вид туризма може донети добро становницима Србије и задржати их на њиховим имањима. Да би се еко-туризам даље развијао неопходно је пре свега основати фондове за планирање и дугорочно управљање екотуристичким дестинацијама. Неопходно је стварање државних фондова за заштиту подручја за контролисани развој еко-туризма, као и креирање развојне политике, доношење структурних планова, усвајање стандарда, утврђивање институционалних и других елемената, неопходних за развој и управљање туризмом. (Павловић, Јовановић, 2009).

4. ЕКОТУРИЗАМ, ПОРОДИЦА И КУЛТУРА / ECOTOURISM, FAMILY AND CULTURE

Породица је основна ћелија друштва која најefикасније брине о својим члановима. Породица је место у коме настаје, формира се и развија дете. Без обзира колико друштво и заједница преузимају улогу породичне бриге, примарна улога у васпитавању деце и постављању основних животних вредности је и даље на родитељима.

Полазећи од чињенице да је породица заједница, сложени друштвени феномен чија се унутрашња правила, постављена етичка начела, али и конфликти дубоко и трајно рефлектују на друштво, породица се може дефинисати као друштвена група историјски променљивог облика у чијим оквирима се одвија процес „репродукције друштвених индивидуа; процес природне репродукције који подразумева рађање, одрастање и умирање људских индивидуа с једне стране, и процес њихове друштвено-културне репродукције, с друге стране, који се одвија кроз процес социјализације, индивидуализације и заштите психо-социјалне стабилности и интегритета одраслих појединаца“ (Поткоњак, Шимлеша, 1989). Стабилна, породица одгаја емоционално стабилне појединце, који као такви дају позитиван допринос друштву и заједници. Везе између чланова у хармоничним породицама су узајамно чврсте, а односи међу њима су веома присни. Такве везе и односи омогућавају члановима породице да се „међусобно добро разумеју, да помажу једни другима и да се узајамно подржавају“ (Минић, Компировић, 2014). Хармонична породица је база успешног и емоционално

стабилног појединца. Поред низа функција које породица обавља (репродуктивна, економска, васпитна) породица има важну улогу, а треба да има и доминантну улогу у организовању слободног времена. Развојем интернет комуникација, друштвених мрежа и напретком технологије у свим животним сферама људи, појединцу даје већи степен могућности коришћења свог (слободног) времена. Док поједини своје слободно време користе за заједничко делање с породицом кроз игре, шетње, боравак у природи, организовање мини екскурзија, а што све доприноси додатном зближавању чланова породице, успостављању боље комуникације и разумевања, с друге стране, неупотпуњено време деце је посебна опасност за њих, јер „досада“ често води странпутици. Тај степен опасности је додатно повећан лаком доступношћу различитих садржаја путем друштвених мрежа и интернет канала. Породица је нарочито угрожена у периоду друштвених криза јер се сваки облик друштвених немира и деструкције проузрокованих економским нестабилностима, негативно рефлектује на породичне односе, изазивајући међусобне сукобе.

Поставља се питање повезаности екотуризма и породичне културе. Повезаност ових појмова је вишедимензионална. Конкретно, одлазак на места у којима је природа нетакнута, у којима нема телефона и интернета а једини звукови су шум реке и шуме, појединац се окреће свом исконском ја, постиже се реализација мира и психичко-емотивне стабилности родитеља, који једино као емотивно психолошки стабилне личности могу личним примером и саветом да утичу на здрав развој детета, али исто тако да се с поштовањем и личном емпатијом опходе према другом партнеру и свом окружењу. Деца упознају природу са свим њеним предностима и манама, уче правила опстанка, али упознају и међусобну условљеност човека и природе. Развијају се конструктивне способности детета о времену, простору и сналажењу што му је и те како ускраћено у урбаној средини. Далеко од интернет веза повезаност породице је знатно већа, међусобне игре, приче и доживљаји зближавају чланове породице и уче их међусобном поверењу, тимској организацији и схватању да је породица најзначајнији елемент универзума. Посматрањем чисте флоре и фауне, породица почиње да се осећа њеним делом и да битише с њом. У природи је све међусобно повезано, посматрајући природу, чланови породице почињу да је „имитирају“ дајући значај својој малој заједници уз константно учење превазилажења неминовних животних криза.

Једино успостављањем мирне, неагресивне комуникације, без великих и јаких звукова, тензија нестаје, а породица се поново рађа. Разлог константног потенцирања на синергији породице заснива се на узнемирујућим подацима добијеним током 2020. године. Наиме, иако још увек нема званичних јавних података о степену повећања насиља у породици током пандемије Ковида, према незваничним подацима Европске уније, за април месец 2020. године, број хитних позива жена изложених некој врсти породичног насиља повећан је за 60%, а број пријава путем интернет комуникације је повећан пет пута. Светска здравствена организација изразила је дубоку забринутост због извештаја из многих земаља, укључујући Белгију, Француску, Ирску, Руску Федерацију, Шпанију, Уједињено Краљевство и друге о повећању међуљудског насиља - укључујући насиље над женама и мушкарцима, као и насиље усмерено ка деци, због увођења превентивних мера за борбу против коронавируса. ([https://unric.org/en/who-warns-of-surge-of ..](https://unric.org/en/who-warns-of-surge-of-..)).

Пандемија пролази, али породица и њене вредности морају да се очувају.

Дакле, реализацијом концепта екотуризма уз концепт одрживог развоја, природа просперира, и то путем разумевања природе и њених потреба, али уз истовремено стицање знања о традицији и култури подручја које се обилази, ствара се ново друштво. Друштво одгајано на принципима еколошког етичког кодекса, поштујући законе природе али исто тако поштујући и легалитет друштва и других појединаца у њему.

5. ЕКОТУРИЗАМ У РЕГИОНУ / ECOTOURISM IN THE REGION

Државе региона - Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Македонија, према подацима њихових влада, спроведеним анализама у оквиру стратегија развоја, без обзира на низ демографских разлика, имају исту особину. Код свих држава региона назначене су лепоте природе, неразвијена свест људи о екологији и чувању природе, велики потенцијал еко-туризма и његова слаба развијеност.

Ближе посматрано, преко 30 % хрватских територија ушло је у Европску еколошку мрежу НАТУРА 2000, што чини један од највиших удела у Европи, те се Хрватска етаблирала као једна од највреднијих кад је у питању очуваност природних крајолика. Богатство хрватске природне баштине пружа низ предности за значајна унапређења и примереније туристичко коришћење у будућности. Прихватањем прилика из окружења могуће је учврстити предности, а управо су пред-

ности кључне компоненте за одређивање конкурентности екотуризма (Ојуговић, 2017).

Када је у реч о Босни и Херцеговини наводи се да развој уникатних, аутентичних туристичких производа и доживљаја, заснованих на богатој културној и природној баштини, представља најбољу прилику за јачање конкурентности њеног туризма на глобалном нивоу и реализацију економских и друштвених користи за локално становништво. Због богате културне и природне баштине БиХ, најважнији туристички производи ослањају се на културу и природу. Производи с великим потенцијалом за даљи развој су:

- културни туризам, што укључује градски туризам и фестивалски и манифестацијски туризам,
- бањски туризам, који носи велике потенцијале за диверзификацију понуде кроз здравствене, wellness туристичке производе,
- планински туризам, који има потенцијал за раст у комбинацији са
- outdoor, спортским и авантуристичким туризмом, као једним од најбрже растућих туристичких производа у БиХ, за којим влада све већа потражња,
- ходочаснички/верски туризам, који је развијен, али има потенцијале за даљњи раст у комбинацији с производима културног туризма,
- ловно-риболовни туризам, који је развијен углавном у РС-у и поседује потенцијал за даљњи раст, са
- природним и авантуристичким туризмом, који је још у повојима, али носи велике потенцијале да постане један од главних туристичких производа БиХ (Radić i dr., 2021).

Међутим, без обзира на расположивост, атрактивност и очуваност природних лепота, еко-туризам је, како у Хрватској, тако и у осталим земљама региона, слабо развијен.

ЗАКЉУЧАК / CONCLUSION

Екотуризам чини синергију више елемената у којој ниједан чинилац не сме да доминира: остварење економског профита, очување социјалног интегритета локалних заједница, афирмација културног идентитета рецептивних области, заштита животне средине, оптимално задовољење туристичких потреба, средства прибављена еко-туризмом остају на располагању локалној заједници ради даљег очувања екосистема. Зајед-

ничким активностима породице у природи она се уједињује и враћа основним традиционалним и културолошким вредностима, које су од битног утицаја за здрав развој детета и младог човека. Повратком природи, човек се враћа себи, а породица одгаја психолошки здравог и стабилног појединца који једино као човек који разуме природу може сутрадан да доприноси и развоју свог окружења. Важност синергије породице кроз природу и подсећање на културолошке обрасце својих предака, налази се у чињеници да је породица деценијама одумирала, нит повезаности међу члановима породице се временом урушавала и кидала претварајући се у сегмент свакодневнице и извршавања свакодневних обавеза у вези посла, школе и ваннаставних активности, с ниским степеном међусобне комуникације и упућености једних на друге, што је све довело до кризе друштва и појединца. Када је породица у кризи заједница се урушава и нестаје уз пројектовање на друштвени систем који као такав не може да опстане. Екотуризам враћа породицу коренима и подсећа њене чланове да делају у складној заједници, јер једино тако могу да обезбеде себи опстанак.

Захвалница / Acknowledgement

Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним с Министарством просвете, науке и технолошког развоја број: 451-03-68/2022-14 од 17.01.2022. године.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- [1] Ceballos-Lascurain, H. (1987), *Estudio de pre-factibilidad socioeconomica del turismo ecologico y anteproyecto arquitectonico y urbanistico del centro de turismo ecologico de Sian Kaan*. Mexico City: CEDUE.
- [2] Ceballos-Lascurain, H. (1996), *Tourism, ecotourism and protected areas*. Gland: IUCN-World Conservation Union.
- [3] Јовичић, Д. (2009), *Туристичка географија Србије*, Универзитет у Београду, Географски факултет, Београд.
- [4] Miller, K. (1978), *Planning national park for eco-development: Methods and Cases from Latin America*. Michigan: University of Michigan, Centre for Strategic Wildland Management Studies.
- [5] Миловановић Ј., (2018), *Могућност развоја екотуризма и сеоског туризма у Источној Србији*, Мастер рад, Универзитет у Нишу, Природно-математички факултет, Департман за географију, Ниш. Доступно на: <https://www.pmf.ni.ac.rs/download/master/maste>
- [6] Milošević, D., Ilić, D., Popović, J. (2021). Analiza stavova javnosti o ekoturizmu i predikcija njegovog daljeg razvoja nakon pandemije COVID-19, *Ecologica*, 28(104), 573-580.
- [7] Минић, В., Компировић, Т. (2014), Функције и проблеми савремене породице у васпитању деце раног узраста, *Зборник радова Учитељског факултета Призрен - Лепосавић*, 8, 27-40.
- [8] Ојуровић, Ј. (2017), *Улога и значај еко туризма у туризму RH*, Sveučilište Jurja Dobrile у Пули, доступно дана 20.03.2022. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:143688>
- [9] Ostojić, B., Bogdanović, M., Vuković, M. (2021). Razvoj ekoturizma u vreme pandemije COVID-19, studija slučaja Paličko jezero, *Ecologica*, 28 (104), 551-556.
- [10] Павловић, С., Јовановић, Б., (2009), Комплексност еко и етно туризма на примеру златиборских села, *Зборник радова - Географски факултет Универзитета у Београду*, LVII, 165-180.
- [11] Поткоњак, Н., Шимлеша, П. (1989), *Педагошка енциклопедија 2*. Нови Сад.
- [12] Radić, D., Peštek, A., Čatić, H., Tomin Vučković, M., Činjarević, M., Pale, M., (2021), *Analiza sektora turizma u Bosni i Hercegovini*, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, EU4Business, 42 p., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/353235965_ANALIZA_SEKTORA_TURIZMA_U_BOSNI_I_HERCEGOVINI
- [13] Стојановић, М., (2019), *Валоризација потенцијала парка природе Голија на подручју града Краљева за развој одрживог туризма*. Мастер рад, Универзитет Метрополитан, Факултет за примењену екологију Футура, Београд. Доступно на: <https://futura.edu.rs/wp-content/uploads/2019/12/Maja-Stojanovic-master-rad-10122019.pdf>
- [14] Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>
- [15] Трумбуловић-Бујић, Љ. (2014), *Екологија и туризам*, Висока техничко-пословна школа струковних студија, Ужице.
- [16] <https://unric.org/en/who-warns-of-surge-of-domestic-violence-ascovid-19-cases-decrease-in-europe>, доступно дана 11/03/2022.